

DE BEVOLKING VAN HET
HUIS VAN BEWARING ROTTERDAM
GEDIFFERENTIEERD

MINISTERIE VAN JUSTITIE
Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum
's-Gravenhage

stafbureau Wetenschappelijke Adviezen B. van der Linden
Directie Gevangeniswezen

Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatie- A. Rook
centrum

Ministerie van Justitie
's-Gravenhage

september 1983

INHOUDSOPGAVE

blz.

1. INLEIDING	5
2. DE SAMENSTELLING VAN DE INRICHTINGSBEVOLKING	7
2.1. Achtergronden van het verblijf in de inrichting	7
2.2. Persoonsgebonden kenmerken van de gedetineerden	9
2.3. Samenvatting	12
3. HULPVERLENINGSCONTACTEN EN DEELNAME AAN ACTIVITEITEN	13
3.1. Bijzondere regimaire condities	13
3.2. De hulpverlening aan gedetineerden	13
3.3. De deelname aan de arbeid	15
3.4. De deelname aan recreatieve en ontwikkelingsactiviteiten	16
4. INDELING VAN DE INRICHTINGSBEVOLKING NAAR VLEUGELS	22
4.1. Modellen	23
4.2. De inkomstenvleugel	24
4.3. De hulpverleningsvleugel	25
4.4. De vleugel voor vormingsgerichte groepen	26
4.5. De C-vleugel	28
4.6. Overlapping van de vleugelindelingen en een eindoverzicht	28

1. INLEIDING

Door de directie van het huis van bewaring te Rotterdam is in het voorjaar van 1983 een voorlopig beleidsplan opgesteld inzake de regiemsontwikkeling in deze inrichting. In het plan wordt uitgegaan van een gedifferentieerde regiemsopzet, waarbij de gebouwelijke accommodatie aan de Noordsingel en de Bergstraat in vier vleugels wordt opgedeeld:

- een inkomstafdeling, die tevens zal fungeren als afdeling voor (zeer) kortgestraften, "aparten", gemeenschapsongeschikten, vluchtgevaarlijken en wachtenden voor plaatsing op een andere afdeling (B-vleugel)
- een vleugel waar gedetineerden worden geplaatst die met uitzondering van recreatieve en arbeidsactiviteiten niet aan het regiemsactiviteitenprogramma willen deelnemen(C-vleugel)
- een vleugel die is bestemd voor gedetineerden met een uitgesproken hulpverleningsbehoefte(D-vleugel)
- een vleugel waar gedetineerden worden ondergebracht die behalve aan de arbeid en aan de recreatie ook aan ontwikkelingsactiviteiten willen deelnemen(A-vleugel)

Aan deze vleugelgewijze opzet van het regiem liggen bepaalde veronderstellingen ten grondslag met betrekking tot de behoeften van gedetineerden aan respectievelijk hulpverlenings-, ontwikkelings-, arbeids- en ontspanningsactiviteiten. Deze veronderstellingen vereisen een nadere toetsing door middel van een systematische inventarisatie van de feitelijke kenmerken en behoeften van de gedetineerdenbevolking. Een dergelijk inventariserend onderzoek is als een "joint venture" door het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum van het Ministerie van Justitie en het stafbureau Wetenschappelijke Adviezen van de Directie Gevangeniswezen in uitvoering genomen. De inventarisatie vindt plaats in twee fasen.

Fase 1 omvat een beschrijving van de bevolking die op één bepaalde datum(24 mei 1983) daadwerkelijk in de inrichting aanwezig was. De beschrijving vond plaats aan de hand van objectieve gegevens, zoals de leeftijd, de nationaliteit, de verblijfstitel, (eventuele) drugs- of alcoholverslaving, de inrichtingsactiviteiten waaraan wordt deelgenomen, de contacten met hulpverleners en medische dienst enz. Deze gegevens

werden ontleend aan de inschrijvingskaart en aan registratielijsten die werden ingevuld door onder meer de medische dienst, het bedrijfsbureau, het inrichtingsmaatschappelijk werk en het CAD*. Doel van deze eerste inventarisatie was op korte termijn een globaal inzicht te verkrijgen in enerzijds de samenstelling van de inrichtingsbevolking en anderzijds de capaciteitsbehoefte voor de verschillende vleugels.) Het ligt in de bedoeling om in fase 2 opnieuw een zoals hierboven beschreven peiling te verrichten. Daarop aansluitend zullen met zoveel mogelijk van de in de peiling betrokken gedetineerden vraaggesprekken worden gehouden teneinde een beter zicht te krijgen op ook de door hen zelf ervaren behoeften aan verschillende soorten regiemsactiviteiten.

Dit rapport bevat het verslag van de eerste onderzoeksfase. De resultaten geven een algemeen inzicht in de bevolkingssamenstelling en van daaruit in de marges waarbinnen de capaciteitsbehoefte voor de verschillende vleugels waarschijnlijk zal liggen. Definitief uitsluitsel over de te verwachten plaatsbehoefte op de vier vleugels zal in de tweede onderzoeksfase moeten worden verkregen.)

* Bij dit verslag behoort een appendix waarin de verschillende onderzoekvariabelen en de bijbehorende frequentietellingen zijn opgenomen. Naar deze appendix zal ook verder in de tekst van dit rapport regelmatig worden verwezen.

2. DE SAMENSTELLING VAN DE INRICHTINGSBEVOLKING

2.1. Achtergronden van het verblijf in de inrichting

Aan de hand van de informatie op de inschrijvingskaarten van de gedetineerden zijn gegevens verzameld omtrent de titel van het verblijf in de inrichting, de duur van de opgelegde vrijheidsstraf en de duur van het verblijf in de inrichting tot de peildatum.

2.1.1. De verblijfstitel

Ten tijde van de registratie waren in het huis van bewaring 206 gedetineerden aanwezig*. Hiervan verbleven er 122(59%) in voorlopige hechtenis. Twee-en-vijftig(25%) gedetineerden waren tot een onvoorwaardelijke gevangenisstraf veroordeeld en verkeerden in afwachting van plaatsing in een gevangenis. Een kleiner aantal ,nl. 22 gedetineerden(11%), was tot een vrijheidsbeneming veroordeeld die (vrnl. op grond van de korte duur) waarschijnlijk in zijn geheel in het huis van bewaring zou worden ondergaan. Tot deze categorie behoren ook de (subsidiar)gehechten. Tien gedetineerden, tenslotte, verbleven als vreemdeling ter uitwijzing of uitlevering in de inrichting.

Tabel 1. De titel van het verblijf in de inrichting

voorlopige hechtenis	122 (59,2%)
passanten ter selectie(gevangenisstraf)	52 (25,2%)
vreemdelingen ter uitwijzing/uitlevering	10 (4,9%)
overige vrijheidsstraffen	22 (10,7%)
<hr/> totaal	<hr/> 206 (100 %)

Het merendeel van de gedetineerden -nl. 130(63%)-was via het politiebureau de inrichting binnengekomen. Van de overigen waren er 41(20%) direct afkomstig uit de vrije maatschappij, terwijl 29 gedetineerden(14%) afkomstig waren uit een andere penitentiaire inrichting**.

* Degenen die hun straf onderbroken ondergaan(weekeindexcutie) zijn buiten beschouwing gelaten. Voor deze categorie waren t.t.v. de peiling 14 cellen gereserveerd op de D-vleugel.

** Van 6 gedetineerden was de herkomst onbekend.

2.1.2. De verblijfsduur in de inrichting

Gemiddeld verbleven de gedetineerden binnen de onderzoekgroep op het tijdstip van registratie ruim drie maanden (94 dagen) in het huis van bewaring. Ongeveer een kwart (26%) was een maand of korter geleden in de inrichting binnengekomen; 74 gedetineerden (36%) verbleven tussen één en drie maanden in de inrichting en de overige 77 gedetineerden (38%) waren langer dan drie maanden tevoren het hvb binnengekomen.

Vanzelfsprekend hangt de duur van het verblijf in de inrichting mede af van de verblijfstitel. In onderstaande tabel is dat in beeld gebracht.

Tabel 2. De verblijfsduur in de inrichting gerelateerd aan de verblijfstitel

<u>verblijfstitel</u>		<u>gemiddelde verblijfsduur</u>
voorlopige hechtenis	(n=122)	79 dagen
passanten ter selectie (gevangenisstraf)	(n= 52)	163 dagen
vreemdelingen ter uitwijzing/uitlevering	(n= 10)	48 dagen
overige vrijheidsstraffen	(n= 22)	33 dagen
<u>totaal</u>		<u>94 dagen</u>

Opvallend is de zeer lange gemiddelde verblijfsduur van de passanten ter selectie. Deze bedraagt ruim vijf maanden.

2.1.3. De duur van de opgelegde straf

Van de veroordeelden is tevens de duur van de opgelegde vrijheidsstraf nagegaan: zie bijlage 2.3. De gemiddelde totale strafduur bedroeg ongeveer een jaar (344 dagen), rekening houdend met een voorwaardelijke invrijheidstelling.

Van belang is in dit verband vooral ook de duur van de vrijheidsstraffen die waarschijnlijk in hun geheel in het huis van bewaring worden ondergaan. Gemiddeld bedraagt deze toch nog ruim drie maanden, nl. 102 dagen. De gemiddelde strafduur van de afgestrafte passanten ter selectie is aanzienlijk langer; rekening houdend met een VI-stelling gaat het om 455 dagen, d.i. 1 1/4 jaar.

2.2. Persoonsgebonden kenmerken van de gedetineerden

Behalve gegevens die de aard van het verblijf in het huis van bewaring karakteriseren, zijn ook enkele relevante persoonsgebonden kenmerken van de gedetineerden vastgelegd. Deze betreffen de nationaliteit en culturele achtergrond, de leeftijd, drugs- of alcoholverslaving, en het delict waarvoor men is veroordeeld of waarvan men wordt verdacht.

2.2.1. Nationaliteit en culturele achtergrond

Van de gedetineerden in de onderzoeksgroep is de nationaliteit en het land van geboorte geregistreerd. Tevens is van degenen met één Nederlandse nationaliteit door de bejegeningsadministratie aangegeven of men tot een etnische minderheidsgroepering behoort en zo ja, welke.

Ruim een kwart van de 206 gedetineerden (29%) had een andere dan de Nederlandse nationaliteit. Onder deze buitenlanders kwamen relatief veel gedetineerden voor met de Turkse (n=10), de Pakistaanse (n=10), de Chinese (n=5) of de Columbiaanse (n=5) nationaliteit. Van de overige niet-Nederlandse gedetineerden hebben er 12 een Europese, 8 een Aziatische, 5 een Zuid-Amerikaanse en 4 een Afrikaanse nationaliteit.

Onder de gedetineerden met de Nederlandse nationaliteit zijn er 50 met een niet-Europese culturele achtergrond. De grootste groep bestaat uit Surinamers (n=40). Daarnaast bevinden zich onder deze gedetineerden 7 Antillianen en 1 Molukker.

Een ander gegeven dat in dit verband van belang is, betreft de spreektaal van de gedetineerden. Volgens de informatie op de inschrijvingskaarten is 84% (n=173) de Nederlandse taal machtig; 23 gedetineerden spreken Engels, Duits of Frans. Slechts 9 gedetineerden kunnen zich volgens opgave in geen van deze talen verstaanbaar maken.

De gegevens omtrent nationaliteit, culturele achtergrond en spreektaal zijn in onderstaande tabel 3 samengevat. De tabel laat zien dat iets meer dan de helft van de 206 gedetineerden binnen de onderzoeksgroep een niet-Nederlandse nationaliteit of culturele achtergrond heeft. Daarbij moet wel worden bedacht dat -zoals gezegd- slechts een geringe minderheid van alle gedetineerden de Nederlandse taal niet machtig is.

Tabel 3. Culturele achtergrond en spreektaal

Surinamers/Antillianen	47 (22,8%)
Nederlandssprekende buitenlanders	26 (12,6%)
niet-Nederlandssprekende buitenlanders	33 (16,0%)
Nederlanders(overig)	100 (48,5%)
totaal	206

2.2.2. Leeftijd

De gemiddelde leeftijd van de gedetineerden binnen de onderzoekgroep bedraagt ruim 30 jaar, hetgeen hoger is dan men wellicht zou veronderstellen. De oorzaak moet worden gezocht in het aandeel dat de over het algemeen iets oudere buitenlanders hebben in de inrichtingsbevolking. Zoals onderstaande tabel 4 laat zien, heeft van de buitenlandse gedetineerden ongeveer de helft een leeftijd boven de 30 jaar. Dit verschilt aanzienlijk ten opzichte van de Nederlandse, Surinaamse en Antilliaanse gedetineerden.

Tabel 4. De leeftijdsverdeling per categorie gedetineerden met een verschillende culturele achtergrond

	23 jaar of jonger	23-30 jaar	ouder dan 30 jaar	totaal
Surinamers/Antillianen	13%	49%	38%	100%
Nederlandssprekende buitenlanders	8%	38%	54%	100%
niet-Nederlandssprekende buitenlanders	6%	46%	48%	100%
Nederlanders(overig)	16%	47%	37%	100%
totaal	n= 26	n= 95	n= 85	n=206

2.2.3. Drug- en alcoholverslaving

Op twee manieren is getracht het aantal drugverslaafden onder de gedetineerdenbevolking van het huis van bewaring vast te stellen. Allereerst is de medische dienst van de inrichting gevraagd hiervan opgave te doen. De tweede informatiebron was het registratiesysteem van het Rotterdamse Consultatiebureau voor Alcohol en Drugs, welk bureau nauwe contacten onderhoudt met het huis van bewaring. In dit systeem zijn in beginsel slechts de gedetineerden uit het arrondissement Rotterdam en Dordrecht opgenomen. Dit bezwaar wordt echter voor een belangrijk deel ondervangen, omdat deze gedetineerden het overgrote deel van de inrichtingsbevolking uitmaken*.

In tabel 2.9. van de bijlagen zijn de opgaven van de medische dienst en van het C.A.D. vergeleken. De correspondentie tussen beide is groot. Van alle gedetineerden werd 87% gelijk geklassificeerd. Beschouwen we als drugverslaafden zij die volgens één van beide of beide opgaven als zodanig staan geregistreerd, dan gaat het om 82 van de 206 gedetineerden, d.i. 40% !

* zie tabel 2.2. van de bijlagen

Het percentage drugverslaafden blijkt vooral onder de Surinamers en Antilliaanen bijzonder hoog te zijn. Tabel 5 laat zien dat het bij die categorie om 62% gaat.

Tabel 5. Drugverslaving en culturele achtergrond

	verlaafd aan harddrugs	niet bekend als verslaafd	totaal
Surinamers/Antillianen	62%	38%	100%
Nederlandssprekende buitenlanders	35%	65%	100%
niet-Nederlandssprekende buitenlanders	6%	94%	100%
Nederlanders(overig)	42%	58%	100%
totaal	n= 82	n=124	n=206

Van de 66 gedetineerden die bij de medische dienst als drugverslaafd waren geregistreerd, was het merendeel in verband hiermee bij deze dienst onder behandeling. Bij 35 van hen was deze behandeling inmiddels afgesloten; 15 gedetineerden waren op de peildatum nog onder medische behandeling.

Om het aantal alcoholisten/probleemdrinkers onder de inrichtingsbevolking vast te stellen, is een soortgelijke procedure gevolgd als hierboven bij de drugverslaafden. Zo is behalve door de medische dienst ook door het plaatselijke C.A.D. opgave gedaan. Uit tabel 2.11.* blijkt dat beide opgaven aanzienlijk verschillen. Wel gaat het in beide gevallen om een zeer gering gedeelte van de inrichtingsbevolking. Worden de twee opgaven samengevoegd, dan kunnen slechts 12 gedetineerden (d.i. 6%) als probleemdrinker of alcoholist worden aangemerkt.

2.2.4. Het delict waarvoor men is veroordeeld of waarvan men wordt verdacht

Een laatste relevant gegeven dat hier van de inrichtingsbevolking zal worden vermeld, is het delict waarvoor men is veroordeeld of waarvan men wordt verdacht. In 30% van de gevallen is er sprake van een misdrijf ter zake van de Opiumwet. Bij 13% van de gedetineerden gaat het om een zwaar agressief of zwaar zedendelict en in de overige gevallen betrof het een anderssoortig delict.

Er blijkt een duidelijk verband te zijn tussen de culturele achtergrond van de gedetineerden en de delictcategorie. In tabel 6 is dit verband in beeld gebracht. Veroordeelden of verdachten wegens de Opiumwet komen verhoudingsgewijs veel vaker voor onder niet-Nederlandssprekende buitenlanders en ook onder Surinaamse en Antilliaanse gedetineerden. Bij alle categorieën gedetineerden is verder in een kleine minderheid van de gevallen sprake van een

* zie de bijlagen

Tabel 6. Delictcategorie en culturele achtergrond

	misdrijf Opiumwet	zwaar zeden- of of geweldsmis- drijf	ander misdrijf	totaal
Surinamers/Antillianen	46%	17%	40%	100%
Nederlandssprekend bui- tenlanders	35%	19%	46%	100%
niet-Nederlandssprekende buitenlanders	68%	12%	20%	100%
Nederlanders(overig)	11%	9%	81%	100%
totaal	n= 56	n= 24	n=111	n=206

zwaar geweldsmisdrijf. Wel zijn Surinaamse en Antilliaanse gedetineerden, alsmede niet-Nederlandssprekende buitenlanders hier verhoudingsgewijs oververtegenwoordigd.

2.3. Samenvatting

In dit hoofdstuk is de samenstelling van de bevolking van het huis van bewaring beschreven in termen van een aantal kenmerken die samenhangen met de detentie en met de betreffende personen. De belangrijkste resultaten kunnen als volgt in het kort worden samengevat:

- de duur van het verblijf in de inrichting tot aan de peildatum varieert met de titel van het verblijf, maar bedraagt gemiddeld 3 maanden
- iets meer dan de helft van de gedetineerden binnen de onderzoekgroep heeft een niet-Nederlandse nationaliteit of culturele achtergrond; Surinamers en Antillianen vormen daarvan met ruim 20% van de totale bevolking de grootste groep
- relatief veel buitenlandse gedetineerden zijn ouder dan 30 jaar
- ongeveer 40% van de totale inrichtingsbevolking is volgens opgave van hetzij het C.A.D., hetzij de medische dienst verslaafd aan harddrugs; bij de Surinaamse en Antilliaanse gedetineerden is het aandeel van de drugverslaafden nog aanzienlijk hoger, nl. 62%
- ongeveer eenderde van de totale inrichtingsbevolking is veroordeeld voor of wordt verdacht van een misdrijf wegens de Opiumwet; bij de surinamers/antillianen en bij de niet-Nederlandssprekende buitenlanders bedragen de betreffende percentages zelfs respectievelijk 46% en 68%

3. HULPVERLENINGSCONTACTEN EN DEELNAME AAN ACTIVITEITEN

In het voorgaande hoofdstuk is beschreven hoe de bevolking van het huis van bewaring is samengesteld. Daarbij is geen verband gelegd met het gevoorde of te voeren regiem. In dit hoofdstuk zal worden getracht zicht te krijgen op de behoeften van de gedetineerden aan hulpverlenings-, ontwikkelings- en recreatieve activiteiten. De mogelijkheden om deze behoeften te peilen zijn in deze onderzoekfase echter beperkt, omdat niet met de gedetineerden zelf is gesproken. Er moest worden uitgegaan van de mate waarin zij van de nu bestaande mogelijkheden binnen de inrichting gebruik maken. Eerst zal echter kort worden ingegaan op een speciale categorie gedetineerden, die vanwege de opgelegde bijzondere regimaire omstandigheden niet aan (bepaalde soorten) activiteiten kan deelnemen.

3.1. Bijzondere regimaire condities

Als het er om gaat vast te stellen welke gedetineerden (tijdelijk) van deelname aan naar hun aard veelal gemeenschappelijke activiteiten zijn uitgesloten, kunnen drie categorieën worden onderscheiden: zij die vanwege een door de inrichtingsdirectie opgelegde disciplinaire straf zijn afgezonderd; preventief gehechten die als onderdeel van de door de rechter-commissaris opgelegde beperkingen in afzondering zijn geplaatst; en gemeenschapsongeschikte en/of vluchtgevaarlijke gedetineerden.

Behalve de afgezonderden van wege de r.c.(n=18), waren op de peildatum slechts twee gedetineerden door de directie van de inrichting afgezonderd van hun medegedetineerden. Eenmaal ging het om een disciplinaire straf en in het andere geval betrof het een zeer vluchtgevaarlijke gedetineerde. Voor de overige 186 gedetineerden(d.i. 91%) waren geen bijzondere, beperkende regimaire omstandigheden van toepassing.

3.2. De hulpverlening aan gedetineerden

3.2.1. Contacten met het inrichtingsmaatschappelijk werk

Aan de maatschappelijk werkers in de inrichting is gevraagd van alle gedetineerden aan te geven hoe vaak zij contact met hen hadden gehad. Het bleek niet mogelijk te zijn dit voor alle gedetineerden te doen: "week-einders", arrestanten(niet-melders en ontvluchte gedetineerden) en vreemdelingen ter uitwijzing zijn buiten beschouwing gelaten*.

Uit de in de bijlagen opgenomen tabel 3.2. blijkt dat van de overblijvende 169 gedetineerden, er 32(19%) een hulpverleningscontact hadden dat als intensief kan worden beschouwd. Als criterium hiervoor is een contactfrequentie van minimaal tweemaal per week aangehouden. 77 gedetineerden (d.i. 46%) hadden eenmaal of minder per week contact met een inrichtings-

* Momenteel verblijven deze categorieën op de D-vleugel.

3. HULPVERLENINGSCONTACTEN EN DEELNAME AAN ACTIVITEITEN

In het voorgaande hoofdstuk is beschreven hoe de bevolking van het huis van bewaring is samengesteld. Daarbij is geen verband gelegd met het gevoerde of te voeren regime. In dit hoofdstuk zal worden getracht zicht te krijgen op de behoeften van de gedetineerden aan hulpverlenings-, ontwikkelings- en recreatieve activiteiten. De mogelijkheden om deze behoeften te peilen zijn in deze onderzoekfase echter beperkt, omdat niet met de gedetineerden zelf is gesproken. Er moest worden uitgegaan van de mate waarin zij van de nu bestaande mogelijkheden binnen de inrichting gebruik maken. Eerst zal echter kort worden ingegaan op een speciale categorie gedetineerden, die vanwege de opgelegde bijzondere regimaire omstandigheden niet aan (bepaalde soorten) activiteiten kan deelnemen.

3.1. Bijzondere regimaire condities

Als het er om gaat vast te stellen welke gedetineerden (tijdelijk) van deelname aan naar hun aard veelal gemeenschappelijke activiteiten zijn uitgesloten, kunnen drie categorieën worden onderscheiden: zij die vanwege een door de inrichtingsdirectie opgelegde disciplinaire straf zijn afgezonderd; preventief gehechten die als onderdeel van de door de rechter-commissaris opgelegde beperkingen in afzondering zijn geplaatst; en gemeenschapsongeschikte en/of vluchtgevaarlijke gedetineerden. Behalve de afgezonderden van wege de r.c. (n=18), waren op de peildatum slechts twee gedetineerden door de directie van de inrichting afgezonderd van hun medegedetineerden. Eenmaal ging het om een disciplinaire straf en in het andere geval betrof het een zeer vluchtgevaarlijke gedetineerde. Voor de overige 186 gedetineerden (d.i. 91%) waren geen bijzondere, beperkende regimaire omstandigheden van toepassing.

3.2. De hulpverlening aan gedetineerden

3.2.1. Contacten met het inrichtingsmaatschappelijk werk

Aan de maatschappelijk werkers in de inrichting is gevraagd van alle gedetineerden aan te geven hoe vaak zij contact met hen hadden gehad. Het bleek niet mogelijk te zijn dit voor alle gedetineerden te doen: "week-einders", arrestanten (niet-melders en ontvluchte gedetineerden) en vreemdelingen ter uitwijzing zijn buiten beschouwing gelaten*.

Uit de in de bijlagen opgenomen tabel 3.2. blijkt dat van de overblijvende 169 gedetineerden, er 32 (19%) een hulpverleningscontact hadden dat als intensief kan worden beschouwd. Als criterium hiervoor is een contactfrequentie van minimaal tweemaal per week aangehouden. 77 gedetineerden (d.i. 46%) hadden eenmaal of minder per week contact met een inrichtings-

* Momenteel verblijven deze categorieën op de D-vleugel.

maatschappelijk werker, terwijl een eveneens grote groep ,nl. 66 gedetineerden(36%), nooit, slechts eenmaal of langer dan een maand geleden contact had gehad met een A.D.-er

Nagegaan is of bepaalde categorieën gedetineerden vaker of juist minder vaak een intensief hulpverleningscontact hebben. Op één uitzondering na bleken dergelijke verschillen er niet te zijn. De uitzondering wordt gevormd door de niet-Nederlandssprekende gedetineerden. Verhoudingsgewijs hebben zij veel minder vaak een intensief contact met één van de inrichtingsmaatschappelijk werkers*.

3.2.2. Contact met de psychiater in het kader van de hulpverlening

Van de 206 gedetineerden hebben er 19 één of meermalen contact gehad met de psychiater in het kader van de hulpverlening; 173 gedetineerden hebben geen contact gehad en van 14 gedetineerden kon niet worden gezegd of zij een hulpverleningscontact met de psychiater hebben gehad**.

Laten we de laatste groep buiten beschouwing, dan heeft bijna 10% van de inrichtingsbevolking ooit met de psychiater een hulpverleningscontact gehad. In 14 van deze 19 gevallen heeft dat contact in de laatste maand voor de registratie plaatsgevonden.

3.2.3. De deelname aan het groepsmaatschappelijk werk van de ARV en het CAD

Tot zover zijn we ingegaan op de individuele hulpverleningscontacten van de gedetineerden. Daarnaast worden door zowel de Algemene Reclaseringsvereniging als door het Consultatiebureau voor Alcohol en Drugs in het kader van de hulpverlening groepsbijeenkomsten georganiseerd. Het groepswork van het C.A.D. is specifiek bestemd voor drugverslaafden. Aan het groepsmaatschappelijk werk van de ARV werd ten tijde van de registratie door 24 gedetineerden deelgenomen, d.i. 12% van de gehele inrichtingsbevolking. Niet iedereen komt evenwel voor deze groepsactiviteit in aanmerking. Zo moet men Nederlands kunnen spreken, terwijl bovendien de deelnemers aan het CAD-groepswork zijn uitgesloten. Verder zijn als algemene voorwaarden voor deelname beschouwd dat geen beperkingen moeten zijn opgelegd vanwege de rechter-commissaris en ook dat men minimaal twee weken in de inrichting moet hebben verbleven. Wordt met deze specifieke en algemene voorwaarden voor deelname rekening gehouden, dan bedraagt het deelname-percentages aan het groepsmaatschappelijk werk van de ARV 23% van de potentiële deelnemers.

* zie tabel 3.15 van de bijlagen

** Er was dan bv. wel een contact met de psychiater geweest, maar niet duidelijk was of dit contact al dan niet uitsluitend in het kader van de voorlichtingsrapportage had plaatsgevonden.

Het aantal deelnemers aan het groepswerk van het CAD bedraagt 31. Dit komt neer op 44% van alle nederlandsprekende drugverslaafden die ook aan de hierboven genoemde algemene voorwaarden voldoen. Dit (hoge) deelnamepercentage komt voornamelijk voor rekening van de Nederlandse gedetineerden en de Nederlandsprekende buitenlanders. Van deze twee categorieën neemt resp. 54% en 78% deel. Zeer opvallend is dat relatief weinig drugverslaafde Surinamers en Antillianen van het CAD-groepswerk gebruik maken. Het deelnamepercentage bedraagt hier "slechts" 16%*. In de tweede onderzoeksfase zou moeten worden nagegaan of dit wellicht samenhangt met een andere visie op het eigen druggebruik, waardoor men niet op één lijn wil worden gesteld met andere, m.n. Nederlandse drugverslaafden.

3.3. De deelname aan de arbeid

Een van de belangrijkste activiteiten waaraan gedetineerden in een penitentiaire inrichting kunnen deelnemen is de arbeid. In het huis van bewaring bestaat de mogelijkheid om op één van vijf werkzalen te worden geplaatst, waar eenvoudige arbeid wordt verricht. Daarnaast kan men in de huisdienst worden ondergebracht, traditioneel een geprivilegieerde functie binnen de inrichting. Tenslotte zijn er gedetineerden die geen arbeid of celarbeid verrichten. Van de gedetineerden binnen de onderzoeksgroep behoort ongeveer eenderde tot deze laatste categorie. De overige gedetineerden waren hetzij hele dagen in de huisdienst werkzaam (n=32/16%) hetzij halve dagen op een werkplaats (n=108/53%).

Nagegaan is of bepaalde categorieën gedetineerden vaker of juist minder vaak aan bepaalde soorten arbeidsactiviteiten deelnemen*. Dit blijkt het geval te zijn. Met name valt op dat Surinamers en Antillianen minder vaak in de huisdienst werkzaam zijn in vergelijking met Nederlandse en Het is mogelijk dat dit in verband gebracht moet worden met de veelgehoorde mening van inrichtingspersoneel dat Surinaamse gedetineerden vaker problemen opleveren in de omgang**. Arbeid in de huisdienst kan immers als een gunst worden beschouwd die afhankelijk van het gedrag in de inrichting wordt verleend.

* zie tabel 3.15. van de bijlagen

**zie bv. VAN IMMERZEEL, GC en A.C. BERGHUIS, "Leden van etnische minderheden in detentie", Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum, 1983 (nog niet gepubliceerd)

Andere categorieën gedetineerden die verhoudingsgewijs minder vaak hele dagen in de huisdienst werkzaam zijn, zijn niet-Nederlandssprekende buitenlanders en drugverslaafden.

3.4. De deelname aan recreatieve en ontwikkelingsactiviteiten

In het huis van bewaring te Rotterdam kan door de gedetineerden buiten de arbeid aan verschillende gemeenschappelijke activiteiten worden deelgenomen. Deze activiteiten liggen deels in de recreatieve sfeer (sport bv.), deels in de vormende (bv. de KREA-groep) en deels in de hulpverleningssfeer. Over de twee activiteiten die tot deze laatste categorie behoren : het groepsmaatschappelijk werk van de ARV en het groepswork van het CAD, is al in een eerder paragraaf geschreven.

In deze paragraaf wordt per activiteit bekeken hoeveel gedetineerden ten tijde van de registratie aan de activiteiten deelnamen, welke voorwaarden door de inrichting of door anderen (bv. activiteitenleiders) aan deelname worden gesteld en hoe groot de groep potentiële deelnemers is. Bij het bepalen van de groep potentiële deelnemers is er steeds vanuit gegaan dat als algemene voorwaarde voor deelname geldt, dat men niet is onderworpen aan beperkingen die zijn opgelegd door de rechter-commissarissen aanzien van contacten met mede-gedetineerden (preventief gehechten) en dat men tenminste 14 dagen in het huis van bewaring verblijft voordat men aan deelname kan beginnen*.

3.4.1. Musische vorming

Aan deze activiteit wordt door 25 gedetineerden deelgenomen; dat is 12% van de totale inrichtingsbevolking. Naast de algemene voorwaarden geldt voor deelname aan deze activiteit uitsluitend dat de gedetineerde Nederlands- of Engelstalig moet zijn. Dat betekent dat ruim 71% van de bevolking (n=147) voor deelname in aanmerking komt. Van deze potentiële deelnemers neemt 17% ook daadwerkelijk deel. In tabel 3.15. van de bijlagen valt op dat vooral drugverslaafden zich tot deze activiteit voelen aangetrokken. Het deelnamepercentage bij de potentieel in aanmerking komende drugverslaafden bedraagt 29%. Het vergelijkbare percentage bij de niet-drugverslaafden is slechts 5%. Als daarnaast wordt bedacht dat het vooral Nederlandse gedetineerden zijn die aan deze activiteit deelnemen, kan worden gezegd dat "musische vorming" bij uitstek een activiteit is die aantrekkingskracht uitoefent op Nederlandse druggebruikers.

* Het opnemen van gedetineerden met een kortere verblijfsduur in de groep van potentiële deelnemers aan een activiteit, zou tot vertekeningen kunnen leiden als het gaat om het vaststellen van de belangstelling voor die activiteit.

Van de op de peildatum aanwezige bevolking nam 1 gedetineerde die nog geen 14 dagen aanwezig was, deel aan het CAD-groepswork, 1 aan de Turkse contactgroep en 8 aan sportactiviteiten.

3.4.2. KREA-activiteiten

Aan de KREA-groep wordt door 17 gedetineerden -d.i. 8% van de bevolking- deelgenomen. Naast de algemene voorwaarden geldt voor deelname aan deze groepsactiviteit dat men Nederlands, Frans, Duits of Engels moet spreken. Het blijkt dat bijna 75% van de bevolking aan deze voorwaarden voldoet. Het aantal werkelijke deelnemers(17) is derhalve 11% van de potentiële deelnemers-groep.

Ook hier blijkt weer een verband te zijn tussen de belangstelling voor deze activiteit en de culturele achtergrond. Het deelnemerspercentage onder de Nederlandssprekende buitenlanders is verhoudingsgewijs aanzienlijk hoger, nl.27%, dan dat van de andere gedetineerden(5-10%)

3.4.3. Contactgroep etnische minderheden

Aan de contactgroep etnische minderheden wordt door in het geheel 13 gedetineerden deelgenomen; dat komt neer op 6% van de inrichtingsbevolking. Deelname aan deze groep staat -volgens opgave van de inrichting- open voor alle gedetineerden die niet in staat zijn zich goed in het Nederlands uit te drukken; in principe dus voor alle gedetineerden die aan de algemene voorwaarden voldoen en die niet behoren tot de groep gedetineerden met een Nederlandse nationaliteit en een Nederlandse culturele achtergrond.* Van de aanwezige gedetineerden voldoen er 82(40%) aan deze voorwaarden. De 13 gedetineerden die daadwerkelijk aan de activiteiten van de contactgroep deelnemen, vormen dus 16% van de potentiële deelnemers.

Uit tabel 3.15 van de bijlagen blijkt dat de contactgroep vooral in de belangstelling staat van niet-Nederlandssprekende buitenlanders. Gezien het hierboven gestelde is dat niet verwonderlijk.

3.4.4. Contactgroep Turken

Eveneens in de recreatieve sfeer en eveneens bestemd voor een etnische minderheidsgroepering onder de gedetineerden is de Turkse contactgroep. Aan de activiteiten van deze groep wordt op één uitzondering na door alle Turkse gedetineerden deelgenomen.

3.4.5. Groepsonderwijs etnische minderheden

Een laatste groepsactiviteit voor leden van etnische minderheden is het groepsonderwijs. Hieraan wordt door 11 gedetineerden deelgenomen. Alle deelnemers behoren tot de categorie gedetineerden die niet de Nederlandse nationaliteit hebben. Gaan we ervan uit dat in principe alle gedetineerden

* gedetineerden die deelnemen aan de hierna te noemen contactgroep Turken zijn eveneens van deelname uitgesloten.

die niet uit Nederland afkomstig zijn (ongeacht hun nationaliteit) kunnen deelnemen, dan neemt 12% van de potentiële deelnemers ook daadwerkelijk deel.

De contactgroep etnische minderheden en het groepsonderwijs aan etnische minderheden hebben dezelfde potentiële deelnemers. De feitelijke deelname is echter slechts zeer ten dele dezelfde. Slechts 4 gedetineerden nemen aan beide activiteiten deel. Daarnaast zijn er drie gedetineerden die deelnemen aan de activiteiten van de contactgroep Turken en aan het groepsonderwijs.

3.4.6. Kreativiteitsgroep Gillisse

Aan de creativiteitsgroep Gillisse kunnen alle gedetineerden die aan de algemene voorwaarden voldoen, deelnemen. Dat betekent dat 45 gedetineerden van deelname zijn uitgesloten gelet op de korte verblijfsduur ten tijde van de registratie en/of gelet op de door de r.c. opgelegde beperkingen. De potentiële deelnemers maken dus 79% van de bevolking uit. In werkelijkheid waren er 8 deelnemers, hetgeen neerkomt op 5% van de potentiële deelnemers. Op één gedetineerde na gaat het om Nederlandse gedetineerden met een Nederlandse culturele achtergrond.

3.4.7. Radiothemagroep Joost Nobel

Aan de werkzaamheden van deze groep wordt door 9 gedetineerden deelgenomen. Indien we ervan uitgaan dat de activiteiten van deze groep openstaan voor alle gedetineerden die aan de algemene voorwaarden voldoen en die Nederlandstalig zijn, dan omvat de groep potentiële deelnemers 135 gedetineerden: d.i. 65% van de bevolking. Het aantal werkelijke deelnemers bestaat dus uit 4% van de potentiële deelnemers.

Evenals het geval was bij de hiervoor genoemde activiteit, hebben alle deelnemende gedetineerden op één na de Nederlandse nationaliteit en een Nederlandse culturele achtergrond.

3.4.8. Sport

De sport is buiten de arbeid de activiteit waarvoor de meeste belangstelling bestaat. 87 van de 206 gedetineerden (d.i. 42%) nemen eraan deel. Bij inspectie van tabel 3.15. in de bijlagen valt op dat vooral bij drugverslaafden het deelname-percentage hoog is, nl. 63% t.o.v. 38% bij niet als drugverslaafd bekend staande gedetineerden. Geheel onverwacht is dit verschil niet, gezien ook datgene wat hierover in de (concept-)nota inzake de ontwikkeling van een

Regeeringsactiviteitenprogramma wordt gezegd*:

"De belangstelling (van drugverslaafden) gaat vooral uit naar 'doe-activiteiten' zoals sport, handvaardigheids- en creatieve activiteiten. Gedurende de ontwenningfase heeft de deelname aan de sport een bijzondere betekenis, omdat daardoor, zoals wordt gezegd, 'de ellende eruit wordt gezweet' "(p.41)

3.4.9. Een overzicht van de deelname aan de recreatieve en ontwikkelingsactiviteiten

Behalve aan de arbeid kunnen de gedetineerden in het huis van bewaring te Rotterdam deelnemen aan 10 verschillende groepsactiviteiten, de hulpverleningsactiviteiten van het CAD en de ARV meegerekend. In het voorgaande is aangegeven hoeveel gedetineerden daadwerkelijk aan al deze activiteiten deelnemen. Daarbij is ook nagegaan of bepaalde categorieën gedetineerden vaker of minder vaak aan een bepaalde activiteit deelnemen. In onderstaande tabel 7 zijn de resultaten samengevat weergegeven.

Meer dan de helft van de gedetineerden die aan de algemene voorwaarden voldoen voor deelname aan een groepsactiviteit, neemt deel aan één of meer ontwikkelingsactiviteiten. Bij de Nederlandse gedetineerden is het aantal dat aan een dergelijke activiteit deelneemt het hoogst, gevolgd door Nederlandssprekende buitenlandse gedetineerden. Zoals we hiervoor hebben gezien zijn het vooral de KREA-groep en het groepsonderwijs etnische minderheden die bij deze categorie in de belangstelling staan. Voor specifieke subcategorieën kunnen verder worden genoemd de contactgroep Turken en het groepswerk van het CAD. Relatief veel niet-Nederlandssprekende gedetineerden (65%) en Surinaamse of Antilliaanse gedetineerden (50%) nemen aan geen enkele ontwikkelingsactiviteit deel. Voor de eerste categorie is dit wellicht verklaarbaar uit de taalbarrière. Voor wat betreft de Surinaamse en Antilliaanse gedetineerden is de verklaring minder duidelijk. In de tweede onderzoeksfase zal aan de behoefte aan regeeringsactiviteiten van deze categorie gedetineerden dan ook speciale aandacht moeten worden gegeven.

Opvallend is het relatief grote aantal drugverslaafden dat aan één of meer ontwikkelingsactiviteiten deelneemt: 69% ten opzichte 44% bij niet als drugverslaafd bekend staande gedetineerden. Deels kan dit verschil worden verklaard uit de participatie van vooral Nederlandse en Nederlandssprekende buitenlandse drugverslaafden aan het CAD-groepswerk. Maar ook de Muische Vorming staat bij met name Nederlandse drugverslaafden sterk in de belangstelling.

* Directie Gevangeniswezen, juni 1983

Tabel 7. Het aantal recreatieve en ontwikkelingsactiviteiten waaraan door de verschillende categorieën gedetineerden wordt deelgenomen

	aantal ontwikkelingsacti- viteiten waaraan wordt deelgenomen *			aantal recreatieve activiteiten waaraan wordt deelgenomen **			totaal aantal in aan- merking komende gedeti- neerden (100%) ***
	0	1	2 of meer	0	1	2 of meer	
Surinamers/Antillianen	50%	45%	5%	43%	55%	2%	40
Nederlandssprekende buitenlan- ders	45%	23%	32%	18%	77%	5%	22
niet-Nederlandsprekende bui- tenlanders	65%	35%	0%	31%	54%	15%	26
Nederlanders(overig)	36%	41%	23%	34%	62%	4%	73
drugverslaafden	31%	40%	29%	27%	70%	3%	73
niet als drugverslaafde bekend	56%	38%	6%	39%	53%	8%	88
totaal	45%	39%	16%	34%	61%	6%	161

* Als ontwikkelingsactiviteiten zijn beschouwd : het groepsmaatschappelijk werk van de ARV, het CAD-groepswork, musische vorming, KREA, radio-themagroep Joost Nobel, groepsonderwijs etnische minderheden.

** Als recreatieve activiteiten zijn beschouwd : de contactgroep etnische minderheden, de creativiteitsgroep Gillisse, de contactgroep Turken en de sport.
Bij de indeling in recreatieve en ontwikkelingsactiviteiten is niet alleen uitgegaan van de inhoud van de activiteit, maar ook van het tijdstip waarop de activiteit plaatsvindt.

*** Dit zijn de aantallen gedetineerden per categorie minus degenen die niet aan de algemene voorwaarden voor deelname aan gemeenschappelijke activiteiten voldoen.

De interesse voor recreatieve activiteiten is groot. Slechts ongeveer een derde van de gedetineerdenbevolking neemt aan geen van deze activiteiten deel. Uit tabel 7 blijkt dat vooral Nederlandssprekende buitenlanders vaak deelnemen, gevolgd door de niet-Nederlandssprekende gedetineerden. Dit is echter voor een belangrijk deel een gevolg van de deelnamevoorwaarden aan enkele van de recreatieve activiteiten (de contactgroep Turken en etnische minderheden) . Wat weer opvalt is de geringere belangstelling van de Surinaamse en Antilliaanse gedetineerden.

Evenals bij de ontwikkelingsactiviteiten het geval was, is ook bij de recreatieve activiteiten sprake van een verhoudingsgewijs grote belangstelling van de kant van de drugverslaafden. Dit kan goeddeels worden verklaard uit het grote aantal drugverslaafden dat deelneemt aan de sport. Een verklaring daarvoor is in het bovenstaande gegeven.

4. INDELING VAN DE INRICHTINGSBEVOLKING NAAR VLEUGELS

Zoals in de inleiding van dit rapport is beschreven, wordt in het huis van bewaring te Rotterdam gewerkt aan de ontwikkeling van een beleidsplan voor deze penitentiare inrichting. De opzet is om in de toekomst de verschillende vleugels van het gebouw te bestemmen voor bepaalde categorieën gedetineerden. In de voorlopige opzet wordt voorgesteld vier vleugels te onderscheiden: een inkomstenvleugel (B-vleugel), een vleugel bestemd voor hulpverleningsgerichte groepen (D-vleugel), een vleugel voor de vormings- en opleidingsgerichte groep (A-vleugel) en een vleugel voor de arbeidsgerichte groep (C-vleugel).

In dit hoofdstuk wordt getracht op basis van het bij de inventarisatie verzamelde materiaal na te gaan welke gedetineerden voor plaatsing op de verschillende vleugels in aanmerking zouden komen. Vooraf dienen twee kanttekeningen over de waarde van deze indeling gemaakt te worden. In de eerste plaats zal de indeling van gedetineerden naar afdeling in de praktijk mede geschieden aan de hand van gegevens over het functioneren van de betreffende gedetineerden in het huis van bewaring en van gegevens over de voorkeuren van de gedetineerden zelf. In de inventarisatie zijn deze gegevens grotendeels buiten beschouwing gebleven. Introductie van dit soort gegevens is voor een verfijnde benadering van de indeling onontbeerlijk. In een later stadium - zodra de beleidsplannen nader uitgewerkt zijn - zullen in een vervolgonderzoek dit soort gegevens als nog verzameld worden. Dan zal ook een meer realistische indeling mogelijk zijn. De tweede kanttekening betreft de criteria op grond waarvan gedetineerden op één van de vleugels ingedeeld zullen worden. In de beleidsplannen van het huis van bewaring worden daarover nog nauwelijks uitspraken gedaan. Ook al omdat de getalsmatige consequenties daarvan zonder nader onderzoek nauwelijks in te schatten zijn. Toen de eerste gegevens van het inventarisatie-project bekend waren, heeft er een discussie plaatsgevonden tussen de onderzoekers en enkele directie- en stafleden van het huis van bewaring. In die discussie zijn een aantal alternatieven voor de toedeling van gedetineerden aan de verschillende vleugels besproken. Dat heeft uiteindelijk geresulteerd in drie modellen waarin is nagegaan welke consequenties de toepassing van verschillende criteria zou hebben op de bezetting van de vleugels. Tot slot is nagegaan in hoeverre de bezetting volgens de drie modellen de capaciteitsverdeling zoals voorgesteld in het voorlopig beleidsplan van het huis van bewaring benadert.

4.1 Modellen

In alle drie de modellen wordt er van uitgegaan dat min of meer vaststaat welke gedetineerden op de B-vleugel, de inkomstenvleugel zullen verblijven. De variatie tussen de modellen heeft vooral te maken met de indeling van de andere gedetineerden over de A-, C- en D-vleugel.

In model I wordt er van uitgegaan dat op de hulpverleningsvleugel (de D-vleugel) in principe al die gedetineerden kunnen verblijven, die als verslaafd aan alcohol of drugs bekend staan of die een intensief beroep doen op de hulpverleningsmogelijkheden in het Rotterdamse huis van bewaring. Dat kunnen individuele contacten met hulpverleners (maatschappelijk werkers, psychiater) zijn, maar het kan ook zijn dat het gaat om gedetineerden die deelnemen aan therapeutische groepsactiviteiten (m.n. de gespreksgroepen van de ARV en het CAD). Voor plaatsing in de vormings- en opleidingsgerichte groep (A-vleugel) komen al die gedetineerden in aanmerking die aan een aan de vormingsgerichte groepsactiviteiten (Krea-groep, Radio thema-groep, Groepsonderwijs, Musische Vorming) deelnemen. Op de C-vleugel zouden volgens dit model al die gedetineerden verblijven die niet op een van de andere vleugels geplaatst kunnen worden.

Model II is een variant op het eerste model. Het verschil tussen beide modellen is, dat er in model II van wordt uitgegaan, dat op de D-vleugel alleen die gedetineerden geplaatst worden, die een intensief beroep doen op de hulpverlening. Degenen waarvan bekend is, dat zij verslaafd zijn (geweest) aan alcohol of drugs, maar die geen beroep doen op de hulpverlening komen volgens dit model - anders dan in model I - niet voor plaatsing op de D-vleugel in aanmerking.

In model III is er van uitgegaan dat de vleugels voor de hulpverleningsgerichte en de vormingsgerichte groepen alleen bestemd zijn voor diegenen die in groepsverband een aanzienlijk deel van hun tijd aan hulpverleningsgerichte of vormingsgerichte activiteiten besteden. Gedetineerden die hele dagen werken of die aan geen enkele groepsactiviteit op het gebied van hulpverlening of vorming deelnemen worden in dit model toegedeeld aan de C-vleugel.

De criteria die in de verschillende modellen zijn gehanteerd, sluiten elkaar niet uit. Dat wil zeggen dat een gedetineerde voor plaatsing op meer dan één vleugel in aanmerking kan komen. Dit kan met name voorkomen t.a.v. de plaatsing op de D- en A-vleugel. In de volgende paragrafen waar de invulling van de modellen nader wordt besproken, zal ook aan de overlap aandacht worden besteed.

4.2 De inkomstenvleugel

In alle drie de modellen worden dezelfde criteria gehanteerd voor gedetineerden die voor plaatsing op de inkomstenvleugel in aanmerking komen. Wij zijn er van uit gegaan dat op de inkomstenvleugel die gedetineerden verblijven:

- die pas kort in het huis van bewaring verblijven; te denken valt aan een verblijfsduur van korter dan twee of drie weken (resp. 33 of 44 gedetineerden)*
- die veroordeeld zijn tot een vrijheidsstraf van minder dan 30 dagen (90 gedetineerden)
- die ingesloten zijn in afwachting van uitzetting naar of uitlevering aan het buitenland (10 gedetineerden)
- aan wie door de rechter-commissaris beperkingen zijn opgelegd met betrekking tot de omgang met andere gedetineerden (17 gedetineerden)
- die bij wijze van disciplinaire maatregel afgezonderd zijn (1 gedetineerde).

Het aantal gedetineerden dat in totaal op de inkomstenvleugel zal verblijven is afhankelijk van de keuze die gemaakt wordt voor de verblijfsduur na binnenkomst in de inrichting. Wordt uitgegaan van een verblijfsduur op de inkomstenvleugel van de eerste twee weken na binnenkomst, dan komen 54 van de 206 gedetineerden (ongeveer 26 %) voor verblijf op deze vleugel in aanmerking; gaat men uit van een eerste verblijfsduur van 3 weken, dan komen 61 gedetineerden (30 %) in aanmerking voor plaatsing op de inkomstenafdeling^{***}.

* De getallen achter de criteria verwijzen naar het aantal gedetineerden waarvan in de inventarisatie gegevens zijn verzameld en die aan het betreffende criterium voldoen.

*** Het totaal is kleiner dan de som van de gedetineerden vermeld bij de afzonderlijke criteria. Sommige gedetineerden voldoen aan meer dan één criterium. Overwogen wordt diegenen die ingesloten zijn ter fine van uitwijzing of uitlevering niet per definitie op deze vleugel in te sluiten. Dit vermindert het aantal gedetineerden dat voor plaatsing op deze vleugel in aanmerking komt tot 46 resp. 55.

4.3 De hulpverleningsvleugel

De hulpverleningsvleugel is bestemd voor de groep gedetineerden "die dringend behoefte hebben aan hulpverlening binnen een begeleidende setting (drugsverslaafden, gedetineerden die hun psycho-sociale problematiek willen oplossen)" *. In de drie modellen is daaraan op verschillende manieren uitwerking gegeven. Volgens model I komen voor de plaatsing op deze vleugel die gedetineerden in aanmerking, die niet op de inkomstenvleugel geplaatst zijn** en:

- die - voorzover bekend - voor hun detentie aan drugs verslaafd zijn (72 gedetineerden); of
- die - voorzover bekend - voor hun detentie aan alcohol verslaafd zijn (11 gedetineerden); of
- die intensief contact hebben met het maatschappelijk werk (als criterium is genomen de laatste maand minstens tweemaal per week - 28 gedetineerden)***
- die in het kader van hulpverlening contact hebben met de psychiater (als criterium is genomen in totaal minimaal 3x, waarvan laatste contact minder dan 1 maand geleden)****
- die deelnemen aan het groepsmaatschappelijk werk van de ARV (24 gedetineerden)*****

Het aantal gedetineerden dat volgens deze criteria in aanmerking komt voor plaatsing op de hulpverleningsvleugel bedraagt 111****, ofwel 54 % van de bij de inventarisatie betrokken bevolking.

In model II is niet het verslaafd zijn als criterium genomen, maar de hulpverlening of behandeling in verband met verslaving. In aanmerking voor plaatsing op de hulpverleningsvleugel komen volgens dit model gedetineerden die niet op de inkomstenafdeling zijn geplaatst en die

* Voorlopig beleidsplan, p. 5.

** Daarbij is er van uitgegaan dat de verblijfsduur op de inkomstenvleugel na binnenkomst ongeveer 2 weken bedraagt (zie par.4.3).

*** Van een aantal gedetineerden is niet bekend hoe vaak ze contact met het maatschappelijk werk of de psychiater hebben gehad. Het is derhalve niet uitgesloten dat dit aantal een onderschatting is.

**** Door inrichtingsfunctionarissen wordt er van uitgegaan dat niet alle deelnemers aan het ARV-groepswork hulpverlening nodig hebben. Zij gaan er vanuit dat + 80 % van de deelnemers tot de echte deelnemers gerekend moet worden.

- intensief contact hebben met het maatschappelijk werk (28 gedetineerden) of met de psychiater (7 gedetineerden) (zie model I); of
- deelnemen aan het groepsmaatschappelijk werk van de ARV (24 gedetineerden).
- deelnemen aan het intern groepswork van de CAD (31 gedetineerden)*, of
- door de Medische Dienst worden behandeld in verband met druggebruik (9 gedetineerden) of alcoholverslaving (0 gedetineerden).

Indien deze criteria worden toegepast komen 71 gedetineerden - ofwel 35 % - voor plaatsing op de D-vleugel in aanmerking.

In model III is er vanuit gegaan dat gedetineerden die niet op de inkomstenvleugel worden geplaatst en hele dagen werken of die niet aan hulpverlenings- of vormingsgerichte groepsactiviteiten deelnemen, op de C-vleugel worden geplaatst. Voor plaatsing op de D-vleugel komen - volgens dit model - in aanmerking die gedetineerden die niet op de inkomstenvleugel of de C-vleugel zijn ingedeeld, en die voorts voldoen aan één van de criteria voor plaatsing op de hulpverleningsvleugel die in model II zijn gehanteerd. Van de totale bevolking komen volgens dit model 55 gedetineerden - ofwel + 27 % - voor plaatsing op de D-vleugel in aanmerking. Kijkt men alleen naar deelname aan hulpverleningsgerichte groepsactiviteiten en niet naar de andere in model II gehanteerde criteria dan komen 50 gedetineerden - ofwel 24 % - voor plaatsing op deze vleugel in aanmerking.

4.4 De vleugel voor vormingsgerichte groepen

De A-vleugel is in het voorlopig beleidsplan van het huis van bewaring te Rotterdam bestemd voor de groep gedetineerden die kiest voor het volgen van een vormingsgericht activiteitenprogramma. Bij het aantal gedetineerden dat in aanmerking wenst te komen voor plaatsing op deze vleugel zullen factoren zoals de aard van de aangeboden activiteiten, de alternatieven waaruit gekozen moet worden en de belangstelling van de gedetineerden een belangrijke rol spelen. Aan deze factoren kon in de eerste inventarisatie geen aandacht worden besteed, ook al omdat de beleidsplannen op dit punt nog geenszins uitgewerkt zijn. Daarom is voorlopig volstaan met een inventarisatie van de deelname

* Ook van deze groep wordt door inrichtingsfunctionarissen 80 % tot de echte deelnemers gerekend.

aan de activiteiten die thans in het huis van bewaring worden aangeboden. In de drie modellen is daaraan op twee manieren uitwerking gegeven. In de modellen I en II is er vanuit gegaan dat voor plaatsing op de A-vleugel al die gedetineerden in aanmerking komen die niet ingesloten zijn op de inkomstenvleugel en die voorts aan ten minste één vormingsgerichte activiteit deelnemen, ongeacht hun andere activiteiten (zoals arbeid) en hun hulpverleningscontacten. Als vormingsgerichte activiteiten kunnen worden beschouwd:

- Muische Vorming (25 deelnemers)
- KREA-activiteiten(17 deelnemers)
- Radiothema groep (9 deelnemers)
- Groepsonderwijs (11 deelnemers).

In totaal komen bij toepassing van deze criteria 54 gedetineerden, ofwel 26 % voor plaatsing op deze vleugel in aanmerking. In model III is plaatsing op deze vleugel voor degenen die hele dagen werken uitgesloten. In dat geval komen slechts 47 gedetineerden ofwel 23 % voor plaatsing op deze vleugel in aanmerking.

Men kan zich afvragen in hoeverre deze percentages hoger of lager zouden uitvallen, indien de voorkeur van gedetineerden bij de indeling in vleugels zou worden betrokken. Enig inzicht daarin kan gegeven worden op basis van enkele vragen die zijn voorgelegd aan een representatieve steekproef van Nederlandse gedetineerden in de huizen van bewaring*. Gebleken is dat bijna 75 % van de ondervraagden zegt deel te willen nemen aan vormingsactiviteiten. Dit percentage is aanzienlijk hoger dan de (maximaal) 26 % die volgens de gehanteerde criteria in aanmerking komen voor plaatsing op de A-vleugel. Enkele kanttekeningen zijn hier echter op hun plaats. In de eerste plaats is de vraagstelling zo geformuleerd dat daaronder niet alleen de vormingsgerichte groepsactiviteiten vallen, maar ook de hulpverleningsgerichte groepsactiviteiten begrepen moeten worden. Uit de Rotterdamse inventarisatie blijkt dat 44 % van de inrichttingsbevolking aan één van die activiteiten deelneemt. Voorts is het redelijk de mensen die - volgens de gehanteerde criteria - op de inkomstenvleugel geplaatst zijn, buiten beschouwing te laten. Zij hebben immers veelal nog geen keus kunnen maken. Het

*Gegevens verzameld door de RU-Groningen op verzoek van SWA, Directie Gevangeniswezen (zie bijlage 4.1)

blijkt dat van de dan in aanmerking komende gedetineerden 57 % aan één van de hulpverlenings- of vormingsgerichte groepsactiviteiten deelneemt. Tot slot zij opgemerkt dat de vraag alleen is voorgelegd aan Nederlandse gedetineerden. In het huis van bewaring Rotterdam blijkt van de gedetineerden met de Nederlandse nationaliteit die niet op de inkomstenvleugel verblijven + 60 % aan een van de hulpverlening- of vormingsgerichte groepsactiviteiten deel te nemen. Een duidelijk verschil met de eerder genoemde 75 % blijft bestaan; aangenomen mag dan ook worden dat de belangstelling voor plaatsing op de vleugels voor vormingsgerichte activiteiten groter zal zijn dan uit onze inventarisatie blijkt. De verschillen zijn echter minder groot dan ze aanvankelijk leken.

4.5 De C-vleugel

In de drie modellen wordt voor plaatsing op de C-vleugel een verschillende berekeningswijze toegepast. In de modellen I en II wordt er van uitgegaan dat op deze vleugel alle gedetineerden geplaatst worden die op grond van de gehanteerde criteria niet voor plaatsing elders in aanmerking komen. In model I zijn dat 29 gedetineerden, ofwel 14 %; in model II gaat het om 57 gedetineerden, ofwel 28 %.

In model III komen voor plaatsing op de C-vleugel in aanmerking al die gedetineerden die niet op de inkomstenvleugel verblijven en/of hele dagen arbeid verrichten of niet deelnemen aan groepsactiviteiten op het gebied van vorming of hulpverlening. In totaal gaat het om 76 gedetineerden, ofwel 37 % van de bevolking.

4.6 Overlapping van de vleugelindelingen en een eindoverzicht

In alle modellen kunnen gedetineerden tegelijkertijd in aanmerking komen voor plaatsing op de hulpverleningsvleugel en de ontwikkelingsvleugel. In model I is dat bij 42 gedetineerden (20 %) het geval, in model II bij 36 (17 %) en in model III bij 27 gedetineerden (13 %). Andere overlappingsen zijn uitgesloten.

Nagegaan is ook waardoor de overlappingsen veroorzaakt worden. Een belangrijke bron voor de overlappingsen blijkt te zijn dat drugverslaafde gedetineerden ook aan vormingsactiviteiten deelnemen die niet als hulpverleningsgericht gelden (zie bijlage 4.2).

In onderstaand schema is een overzicht gegeven van de indeling in vleugels volgens de drie gehanteerde modellen. Daarbij is tevens aangegeven wat de benodigde aantallen plaatsen zouden zijn bij een totale capaciteit van ca. 340 plaatsen in het huis van bewaring*. Dit is immers het aantal plaatsen waarover na toevoeging van het huis van bewaring aan de Bergstraat aan het huis van bewaring aan de Noordsingel kan worden beschikt.

Tabel 8. Het aantal gedetineerden per vleugel volgens de drie modellen

	MODEL I		MODEL II		MODEL III		voorlopig beleidspijn Rotterdam
	gedetineerden in onderzoek- groep(%)	plaatsen na samenvoe- ging	gedetineerden in onderzoek- groep(%)	plaatsen na samenvoe- ging	gedetineerden in onderzoek- groep(%)	plaatsen na samenvoe- ging	
Inkomstenvleugel	54(26%)	86	54(26%)	88	54(26%)	88	87
(Uitsluitend) hulpverlenings- vleugel	69(34%)	116	41(20%)	68	28(14%)	48	57
Hulpverlenings- of Ontwikke- lingsvleugel	42(20%)	68	30(15%)	51	27(13%)	44	-
(Uitsluitend) ontwikkelings- vleugel	12(6%)	20	24(12%)	41	20(10%)	34	98
Arbeids- of restvleugel	29(14%)	46	57(28%)	95	76(37%)	126	87 + 9
Totaal:	206(100%)	340	206(100%)	340	206(100%)	340	338

Vergelijking van de uitkomst van de toepassing van de criteria uit de verschillende modellen met de capaciteit van de vleugels zoals men die zich in het huis van bewaring in Rotterdam voorstelt, leidt tot de volgende conclusies:

- toepassing van de criteria voor toedeling van gedetineerden aan de inkomstenvleugel leidt tot een benodigde capaciteit die vrijwel gelijk is aan de capaciteit van de B-vleugel in het huis van bewaring in Rotterdam
- toedeling van gedetineerden aan de overige vleugels volgens de criteria die in model I gehanteerd zijn, leidt tot een gewenste capaciteit per vleugel die ver afwijkt van hetgeen men in het huis van bewaring voor ogen had. Dit komt met name omdat volgens de criteria van dit model alle gedetineerden waarvan druggebruik bekend is voor plaatsing op de hulpverleningsvleugel in aanmerking zouden komen. Toepassing van model I lijkt alleen al op grond van overwegingen op het gebied van de capaciteitsverdeling niet gewenst. Daarnaast kan opgemerkt worden dat dit model ook op grond van

*Geen rekening is gehouden met plaatsing van gedetineerden die hun straf onderbroken ondergaan (weekendexecutie). Voor deze categorie zijn momenteel 14 cellen gereserveerd.

- inhoudelijke overwegingen niet het meest wenselijke is. Het is immers geenszins waarschijnlijk dat in een nieuwe structuur alle druggebruikers zich voor hulpverlening open zullen stellen
- toepassing van de criteria uit de modellen II en III voor toedeling van de gedetineerden aan de vleugel bestemd voor hulpverleningsactiviteiten leidt in beide modellen tot een gewenste capaciteit die groter is dan de capaciteit van de D-vleugel die voorlopig voor deze gedetineerden bestemd is. Houdt men vast aan de bestemming van de D-vleugel tot hulpverleningsvleugel, dan zal naar een strakke definiëring van de criteria voor plaatsing op deze vleugel gezocht moeten worden.
 - toepassing van de criteria uit de modellen II en III voor toedeling van de gedetineerden aan de vleugel bestemd voor vormingsactiviteiten leidt tot een onderbezetting van de daarvoor bestemde A-vleugel. Daarbij moet echter aangetekend worden dat de belangstelling voor deelname aan vormingsactiviteiten wellicht groter is dan uit deze inventarisatie blijkt (zie par. 4.5). Het lijkt aanbevelenswaardig het aanbod van vormingsactiviteiten in de toekomst zo uit te breiden dat daarvan op de gedetineerden uit het huis van bewaring een aanzuigende werking uitgaat. Bij toepassing van model III zou die werking zo moeten zijn dat vooral gedetineerden die nu op de arbeids- of restvleugel zijn geplaatst, worden gemotiveerd om aan ontwikkelingsactiviteiten deel te gaan nemen.

Tot slot zijn we nagegaan of er tussen de bevolking van de verschillende vleugels belangrijke verschillen bestaan wat betreft achtergrondkenmerken zoals leeftijd, druggebruik en culturele achtergrond. (zie bijlage 4.3). In deze beschouwing zijn alleen de modellen II en III betrokken. Model I is - gelet op de voorgaande conclusies - buiten beschouwing gelaten.

Worden de modellen onderling met elkaar vergeleken dan valt op dat het hanteren van de verschillende criteria niet leidt tot duidelijke verschuivingen in de achtergrondkenmerken van de potentiële bevolking van de verschillende vleugels.

Vergelijken we per model de bevolking van de verschillende vleugels voor wat betreft hun samenstelling naar druggebruik, (bijlage 4.3.1), leeftijd (bijlage 4.3.2) en ethnische achtergrond (bijlage 4.3.2) dan kunnen de volgende conclusies getrokken worden:

- drugsverslaafden zullen relatief vaak op de hulpverleningsvleugel geplaatst worden. Dat is gezien de selectiecriteria in beide modellen niet verwonderlijk. Wel opvallend is dat onder degenen die in aanmerking komen voor zowel plaatsing op de hulpverleningsvleugel als op de vormingsvleugel een relatief hoog percentage druggebruikers voorkomt. Dat betekent dat druggebruikers niet zelden zowel van de hulpverlenings- als van de vormingsmogelijkheden gebruik maken. Bij een strikt gescheiden toedeling van gedetineerden aan één van beide vleugels zijn in dit opzicht dus bij druggebruikers problemen te verwachten.
- als gekeken wordt naar leeftijd valt op dat de jongeren (tot 30 jaar) enigszins ondervertegenwoordigd zijn op de arbeids- en restvleugel en enigszins oververtegenwoordigd op de vormings- en hulpverleningsvleugels. Bij nadere beschouwing blijkt opnieuw dat de groep gedetineerden die zowel op de hulpverlenings- als op de vormingsvleugel geplaatst kunnen worden voor dit laatste verantwoordelijk is: met name in deze groep is de categorie van 23-30 jarigen oververtegenwoordigd.
- als gekeken wordt naar de culturele achtergrond van de gedetineerden blijkt dat de Nederlanders relatief sterk aanwezig zijn onder de gedetineerden die voor plaatsing op de hulpverlenings- of vormingsvleugel in aanmerking komen. Onder de gedetineerden die uitsluitend voor plaatsing op de hulpverleningsvleugel in aanmerking komen worden relatief veel Surinamers en Antillianen aangetroffen. Niet-nederlands sprekende buitenlanders treft men relatief vaak aan op de inkomstenvleugel. Dit laatste hangt er mee samen dat er in de modellen (nog) vanuit is gegaan dat buitenlanders ter fine van uitwijzing of uitlevering op de inkomstenvleugel zullen worden geplaatst.